

TASAUSVASTUUN ROOLI NYKYPÄIVÄN TYÖELÄKEJÄRJESTELMÄSSÄ

SHV-harjoitustyö (suppea)
28.02.2007
Tarja Taipalus

About 80% of the pensions in the earnings-related pension scheme in the private sector in Finland are financed by contributions collected during the same year in which the pensions are paid. This part of the pension is called *the pension paid out of the pool* and the corresponding part of the contribution is called *the pooled contribution*. The amount of the annually collected pooled contribution depends on the pension expenditure paid out of the pool during the same year. As pension contributions are based on the total salaries, pooled contribution also depend on the rate of employment and the development of salaries. A characteristic of the insurance business is that contributions are defined in advance, so it is not possible to know whether the contributions are sufficient or not before the claims expenditure is realized. A *provision for pooled claims* serves as a buffer fund for any estimation errors in the pooled contributions and the pensions paid out of the pool, and ensures that the contributions develop in a stable manner, without erratic changes.

In order for the pooled contribution to be annually in accordance with the principle of security, described in the Insurance Companies Act, the Ministry of Social Affairs and Health stipulated a minimum level for the provision for pooled claims in 1992. This level was based on studies carried out by a special actuarial committee. The minimum level of provision for pooled claims was accordingly set at 30% of the pension expenditure paid out of the pool in the following year. This provides a basis for the minimum level for pooled contributions.

As Finland became a member of the third phase of European Monetary Union in 1999, Finland's government can no longer use currency movements as a solution for economic and employment problems. Consequently, an EMU buffer fund was established to offset variations in the contribution level caused by economic fluctuations. The EMU buffer fund is that part of provision for pooled claims which exceeds the minimum level. The lower limit of the EMU buffer fund is 2.5% of the total salaries.

The societal factors which influence the earnings-related pension scheme change all the time and that is why the laws, statutes and acts regulating the system need to be reformed accordingly. According to the research carried out in this study, the minimum level of the provision for pooled claims could possibly be reduced to 20% of the pension expenditure paid out of the pool in the following year. The main reason for this is the law reform that came into force on 1st January, 2007. Due to this reform, fund replenishments to cover changes in the mortality rate, will no longer be financed from the pay-as-you-go pool, as has been the practice up to now. Another reason for this possible reduction is that it is unlikely, in the foreseeable future at least, that Finland will experience such a deep recession as the one it experienced in the 1990s. This is due to the stabilizing influence that European Monetary Union has had on the development of the economy.

Pension expenditure is forecasted to grow by 12% during the next 20 years. Therefore pension contributions must be raised. If this increase is to be controlled, collecting assets to the EMU buffer fund at the present time would be inevitable so that the assets can be utilized later in order to finance pensions paid out of the pool.

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO.....	1
2	TASAUSVASTUU	2
3	TASAUSVASTUUN KÄYTTÖ ERI AIKONA	3
4	TASAUSVASTUUN MÄÄRÄ	3
4.1	MINIMITASO.....	4
4.2	TASAUSVASTUUN EMU-PUSKURIOSA.....	4
5	TASAUSVASTUUN MINIMITASOA MÄÄRÄTTÄESSÄ HUOMIOON OTETTAVAT TEKIJÄT NYKYPÄIVÄN TOIMINTAYMPÄRISTÖSSÄ	6
5.1	TAMMIKUUN ELÄKKEET.....	6
5.2	ELÄKEMENON ARVIOINTIVIRHE	6
5.3	TYÖTTÖMYYSVAKUUTUSRAHASTON MAKSUN ARVIOINTIVIRHE	6
5.4	PALKKASUMMAN ARVIOINTIVIRHE	7
5.5	POISTUNEET EPÄVARMUUSTEKIJÄT.....	8
5.5.1	<i>Laman vaikutus maksujen suorittamiseen</i>	<i>8</i>
5.5.2	<i>Korkoriski.....</i>	<i>8</i>
5.5.3	<i>Varautuminen rahastotäydennyksiin</i>	<i>8</i>
5.6	YHTEENVETO MINIMITASOSTA.....	9
6	TASAUSVASTUUN MUITA TEHTÄVIÄ	9
6.1	VANHUUSELÄKERAHASTOJEN TÄYDENTÄMINEN	10
6.2	LISÄRAHASTOINNIT	10
6.3	OSAKETUOTTOSIDONNAISEN LISÄVAKUUTUSVASTUUN TASAAMINEN ELÄKELAITOSTEN KESKEN	10
6.4	KOKONAISMAKSUN TASAINEN KEHITTYMINEN PITKÄLLÄ AIKAVÄLILLÄ	11
7	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	12
	LÄHDELUETTELO:	13
	LIITE 1.....	14
	LIITE 2.....	15
	LIITE 3.....	16
	LIITE 4.....	17
	LIITE 5.....	18
	LIITE 6.....	19
	LIITE 7.....	20
	LIITE 8.....	21

Yksityisten alojen työeläkejärjestelmässä suurin osa (viime vuosina noin 80 %) maksettavista eläkkeistä kustannetaan samana vuonna perittävillä työeläkemaksuilla. Kyseistä maksun osaa kutsutaan tasausmaksuksi. Tällä tavoin maksettavien eläkkeiden turvaamiseksi työeläkejärjestelmässä on puskurirahasto, jota kutsutaan tasausvastuiksi.

Vakuutusyhtiölain mukaan maksut pitää määrätä vakuutetut edut turvaavalla tavalla huomioiden arvioitavissa olevat epävarmuustekijät. Jotta vuotuisen tasausmaksun taso olisi riittävän turvaavasti määritelty, Sosiaali- ja terveysministeriö antoi vuonna 1992 määräyksen tasausvastuun minimitasosta. Tämä antaa perusteet sille, mille tasolle tasausmaksu tulee alimmillaan määrätä, jotta se on lain turvaavuusvaatimusten mukainen.

Työeläkejärjestelmän toimintaympäristö ja itse työeläkejärjestelmä muuttuvat kaiken aikaa. Siten järjestelmän osien ja sitä määävien päätösten on myös seurattava muutoksia. Täten tasausvastuun roolia kuten myös minimitasosta annettua päätöstä on aika ajoin tarkistettava vastaamaan kulloistakin tilannetta. Tämän työn tarkoituksena on tutkia, mitä vaatimuksia nykypäivän toimintaympäristö asettaa tasausvastuulle ja sen minimitasolle.

Työn alussa perehdytään tarkemmin tasausvastuuseen ja sen toimintaan. Kappaleessa 3 mainitaan lyhyesti, miten tasausvastuuta on käytetty eri aikoina ja sen jälkeen kappaleessa 4 käydään läpi tällä hetkellä tasausvastuun määrää rajoittavat tekijät, minimitaso ja EMU-puskurin alaraja. Tässä kohtaa seuraa työn keskeinen osa eli luku 5, jossa tutkitaan tasausvastuun minimitasoa määrittäessä huomioon otettavia tekijöitä nykypäivän toimintaympäristössä. Kappaleessa 6 tarkastellaan vielä ennen lopun johtopäätöksiä tasausvastuun muita rooleja.

Tarkastelujeni perusteella tein laskuperustejaokselle lokakuussa raportin aiheesta ja se käsiteltiin työmarkkinaryhmässä vuoden 2007 maksutasokeskustelujen yhteydessä. Tämän seurauksena laskuperustejaos esitti ministeriölle, että se ottaisi tutkittavakseen, olisiko tasausvastuun minimitasosta mahdollista antaa uutta määräystä.

Haluan esittää erityiset kiitokset aktuaarillemme Pasi Mustoselle, joka seurasi työni edistymistä ja antoi arvokkaita kommentteja ja vinkkejä. Lisäksi kiitokset Mikko Heikkilälle, Matti Voivalinille, Antti Tanskaselle, Hanna Mäkiselle ja Antero Ranteelle, joilta sain simulointituloksia, teknistä apua ja tarvitsemaani tutkimusmateriaalia.

Eläkkeitä voidaan rahoittaa kahdella tapaa, joko rahastoimalla tai jakojärjestelmän avulla. Rahastoinnissa kunakin vuonna peritään maksuna se rahamäärä, joka tarvitaan rahastoidusta eläkeoikeudesta aiheutuvan eläkkeen kustantamiseen. Eläkelaitokset sijoittavat perityt maksut siihen asti, kunnes karttunut eläke aikanaan tulee maksettavaksi. Tällöin maksettava eläke rahoitetaan aikoinaan saaduilla maksuilla ja niiden sijoittamisesta saaduilla tuotoilla. Jakojärjestelmässä kunakin vuonna maksettavat eläkkeet rahoitetaan samana vuonna perittävillä maksuilla.

Yksityisten alojen työeläkejärjestelmään kuuluvat eläkelaitokset, jotka hoitavat TyEL:n (ennen vuotta 2007 TEL:n, LEL:n ja TaEL:n) ja MEL:n alaista vakuutustoimintaa. Näiden lakien piiriin kuuluvat eläkkeet rahoitetaan osittain rahastoinnilla ja osittain jakojärjestelmän avulla. Tämä tapahtuu käytännössä siten, että kukin yksittäinen eläke jaetaan rahastoituu osaan ja tasausosaan. Rahastoidusta osasta vastaa se eläkelaitos, jossa työntekijä on ollut vakuutettuna ja tasausosan (= tasauseläke) rahoitus perustuu jakojärjestelmään siten, että se kustannetaan saman vuoden työeläkemaksuun sisältyvällä tasausosalla (= tasausmaksu) ja siitä vastaavat kaikki eläkelaitokset yhdessä. Tasauseläkkeitä ovat perhe- ja osa-aikaeläkkeet kokonaisuudessaan sekä vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeistä rahastoidun eläkkeen ylittävät osat. Suurin osa yksityisten alojen työeläkejärjestelmän maksettavista eläkkeistä on tasauseläkkeitä. Niiden osuus koko eläkemenosta vuonna 2005 oli 79 %.

Vakuutustoiminnalle ominaisena työeläkemaksut määrätään etukäteen ja niiden riittävyys pystytään todentamaan vasta, kun toteutunut eläkemeno on selvinnyt. Täten siis kunakin vuonna perittävä tasausmaksu määrätään etukäteen arvioidun tasauseläkemenon perusteella. Koska työeläkemaksut määrätään suhteessa vakuutettavaan palkkasummaan, on maksutasoa määrittäessä arvioitava tasauseläkemenon lisäksi myös kyseisen vuoden palkkasumman suuruus, jonka jälkeen voidaan arvioida saatavaa tasausmaksua. Tasauseläkemenon ja tasausmaksutulon arviovirheitä varten työeläkejärjestelmään on luotu puskurirahasto, jota kutsutaan tasausvastuuksi. Niinä vuosina, kun toteutunut tasauseläkemeno on pienempi kuin toteutunut tasausmaksutulo, ylimääräinen maksu varastoidaan tasausvastuuseen. Vuosina, joina toteutunut eläkemeno on suurempi kuin toteutunut tasausmaksutulo, erotus kustannetaan tasausvastuusta.

Kunkin eläkelaitoksen osuus tasauseläkkeiden kustannuksista määrätään ja jaetaan tasausjärjestelmän avulla. Kustannusjaon selvittäminen on määrätty Eläketurvakeskuksen tehtäväksi. Eläkelaitoksen osuus kustannuksista määräytyy sen mukaan, miten laitos saa kunakin vuonna tasausmaksutuloa ja minkä suuruinen tasausvastuu sillä on. Laitoksen maksamien tasauseläkkeiden määrä ei siis vaikuta sen osuuteen kustannuksista. Esimerkiksi, jos eläkelaitos jonakin vuonna maksaa tasauseläkkeitä enemmän kuin sen osuus kustannuksista on, saa se tasausjärjestelmän kautta hyvityksenä varoja maksettavien tasauseläkkeiden kustantamiseen.

Tasausjärjestelmä on siis rakennettu niin, että se eliminoi eläkelaitosten aktiivikantojen erilaiset kehitykset ja siten maksettavien tasauseläkkeiden kustantamisesta aiheutuvaa riskiä ei kanna yksittäinen eläkelaitos vaan koko järjestelmä yhdessä. Täten vaikka jokaisella eläkelaitoksella on oma tasausvastuu osana korvausvastuutaan, tarkasteltaessa tasausvastuun riittävyttä tarkasteltavana on eläkelaitosten yhteenlaskettu tasausvastuu kokonaisuudessaan. Tasausvastuu toimii siis koko järjestelmän yhteisesti kustannettavien eläkkeiden puskurirahastona.

3 Tasausvastuun käyttö eri aikoina

Tasausvastuun päätehtävä on siis puskuroida tasauseläkemenon ja tasausmaksutulon arviovirheitä. Tasausvastuulle on määritelty tämän lisäksi myös muita puskurointitehtäviä sekä sitä on käytetty erilaisiin rahoitustarpeisiin. Eri aikoina tasausvastuuta on käytetty ainakin [1]; [2]; [3]

- seuraavan vuoden tasauseläkemenon rahoituksen varmistamiseen,
- suhdannepuskurina,
- eläkevastuiden täydentämiseen laskuperustemuutosten niin edellyttäessä. Tällaisia ovat olleet esimerkiksi
 - kuolevuusperustemuutokset,
 - työkyvyttömyysperustemuutokset ja
 - vuonna 2005 vastaisen työkyvyttömyysvastuun muodostaminen,
- lisärahastoinnin rahoittamiseen rahastointiasteen kasvattamiseksi sekä lisärahastoinnin tasoittamiseksi eläkelaitosten kesken,
- TEL 12 § 4 momentin mukaisten yhteisvastuullisten eläkkeiden rahoittamiseen jonkin eläkelaitoksen konkurssitilanteessa,
- tammikuun eläkkeiden maksamiseen, sillä kyseiset eläkkeet on maksettava eläkelaitoksista jo joulukuussa,
- eläkelaitosten likviditeetin lisäämiseen sekä
- kokonaismaksun tasoittamiseen pitkällä aikavälillä.

4 Tasausvastuun määrä

Tasausvastuun määrälle on nykyään kahdenlaisia rajoitteita. Tasausvastuun minimitaso on määrätty seuraavan vuoden tasauseläkkeiden turvaamiseksi eli sillä varaudutaan lähinnä toteutuvan tasauseläkemenon ja -maksutulon määriin liittyviin arviovirheisiin. Minimitaso on mitoitettu siten, että kohdevuoden tasausvastuu pysyisi erilaisista arviovirheistä huolimatta nollassa suurempana. Jos tasausvastuu painuu minimitasonsa alle, on vajaus katettava heti seuraavan vuoden maksulla.

EMU-puskurilla tarkoitetaan minimitason ylittävää osaa tasausvastuusta ja sen ensisijainen tehtävä on mahdollistaa suhdannevaihteluista huolimatta maksutason tasainen kehittyminen useamman vuoden aikana. Sen mitoittaminen tehdään siis pitkän aikavälin tarkasteluin. EMU-puskurilla on myös oma työmarkkinajärjestöjen sopima alarajansa.

Tasausvastuun minimitaso ja EMU-puskurin alaraja yhteen laskettuina asettavat tasausvastuulle vähimmäismäärän, joka on otettava huomioon muiden tekijöiden lisäksi kunkin vuoden työeläkemaksun maksutasoa määrättäessä.

4.1 Minimitaso

Työeläkemaksuun sisältyvän tasausmaksun tasoon liittyviä epävarmuustekijöitä on kartoitettu useaan otteeseen. Jo 1980-luvun alussa työeläkeyhtiöiden matemaatikot esittivät, että vakuutusyhtiölain turvaavuusperiaatteen täyttämiseksi tasausmaksua puskuroivalle tasausvastuulle tulisi määrätä minimitaso. Eri epävarmuustekijöitä sekä niiden suuruutta selvittämällä tehtiin laskelmia puskurin mahdollisesta minimitasosta. Silloisten laskelmien perusteella minimitasoksi hahmoteltiin 50 % seuraavan vuoden tasauseläkemenosta [1]. Asia nousi aika ajoin esille, mutta päätöstä asiasta ei tehty ennen kuin 1990-luvun alun laman myötä minimitaso tuli konkreettisesti tarpeelliseksi. Laskuperustejaoksen vuosina 1991 - 1992 tekemä selvitys puolsi vähintään 40 %:n tasoa [2]. Sosiaali- ja terveysministeriö antoi 13.5.1992 päätöksen, jonka mukaan maksuperustehakemuksen lainmukainen vahvistaminen edellyttää, että perustehakemuksen ajankohtana tehtyjen arvioiden mukaan voidaan haetun maksutason katsoa säilyttävän tasausvastuun vähintään 30 %:n tasolla seuraavan vuoden arvioidusta tasauseläkemenosta [6].

1997 työeläkkeiden rahoitustekniikka muuttui ja jälleen tehtiin epävarmuustekijöiden kartoitus. Kartoituksen johtopäätöksissä todettiin, ettei uudessakaan rahoitustekniikassa ole perusteluja tasausvastuun 30 %:n minimitason alentamiselle. Silloin todettiin myös, että TEL-maksutason suurien heilahtelujen välttämiseksi maksutasoa ei tulisi mitoittaa kuitenkaan täysin minimitason mukaisesti vaan minimitasoon nähden olisi hyvä jättää hieman pelivaraa [3].

4.2 Tasausvastuun EMU-puskuriosia

Suomen liittyminen Euroopan Unionin rahaliiton kolmanteen vaiheeseen vuoden 1999 alussa merkitsi sitä, että valuuttakurssimuutoksia ei voitu enää käyttää apuna talous- ja työllisyysongelmien ratkaisemisessa. Täten tasausvastuuseen alettiin kerätä niin sanottua EMU-puskuria. Kyseinen osa tasausvastuusta tarkoitettiin tasaamaan suhdannevaihteluista aiheutuvia maksutason heilahduksia [4]. Tasausvastuuta oli toki aiemminkin käytetty samaan tarkoitukseen mutta pienemmissä määrin.

Tasausvastuulle on laskuperusteissa määrätty annettavaksi vuosittain perustekorona verran korkoa (perustekorko on 1.1.2007 alkaen 5,5 %). Täten voidaan yleisesti todeta, että koska palkkasumman nimelliskasvu ja perustekorko ovat nykyoletuksilla samaa suuruusluokkaa tarkoittaa se sitä, että jokainen ylimääräinen prosentti palkoista, joka varastoidaan tasausvastuuseen antaa mahdollisuuden alentaa työeläkemaksua samaisella yhdellä prosenttiyksiköllä jonakin tulevana vuotena. Tämä on EMU-puskurin keskeinen lähtökohta.

Laskuperustejaoksen vuonna 1997 tekemien laskelmien [4] mukaan tyypillisen laman aiheuttamilta maksunkorotuspaineilta välttyttäisiin kokonaisuudessaan ja maksua voitaisiin jopa hieman alentaa, jos tasausvastuuseen kerättäisiin puskuri, jonka suuruus olisi 2,5 % palkkasummasta. EMU-puskurille sovittiin silloin kyseinen tavoitetaso.

Edellä mainittuun 2,5 %:n puskuriin päätyneet laskelmat perustuivat aikasarjaan palkkasumman nimelliskasvusta (liite 5). Aikasarjan perusteella saatiin käsitys suhdannevaihteluiden laajuudesta ja liitteen 5 kuvion perusteella todettiin, että normaalia suhdannekiertoa voisi kuvata $\pm 4\%$ -yksikön vaihteluväli palkkasumman trendin mukaisesta kasvusta. Lisäksi havaittiin, että ääriasennossa pysytään usein kahden peräkkäisen vuoden ajan ja paluu normaalitasolle vie 2-3 vuotta. Näihin oletuksiin perustuen taulukossa 1 on esitetty esimerkki maksuntason käyttäytymisestä matalasuhdanteen aikana.

vuosi	maksu% palkkasumman trendikasvulla	maksu% matalasuhdanteen aikana	maksu%:n korotustarve
1	21,2	21,2	0,0
2	21,4	21,4	0,0
3	21,6	22,2	0,6
4	21,8	22,7	0,9
5	22,0	22,6	0,6
6	22,2	22,5	0,3
7	22,4	22,4	0,0
		yhteensä	2,4

taulukko 1

Esimerkissä on oletettu, että matalasuhdanne alkaa vuonna 3 ja palkkasumma jää kahtena vuonna yhteensä 4 % -yksikköä trendin mukaista kehitystä alemmaksi ja palautuu sitten vuosien 5-7 aikana takaisin trendin mukaiseksi. Matalasuhdanteen aikana eläkemenot ei juuri muutu, joten maksutasoa pitää nostaa, jotta saadaan sama rahamäärä perittyä maksettavia tasauseläkkeitä varten. Maksuprosentin korotustarve verrattuna normaaliin kehitykseen on koko matalasuhdanteen aikana yhteensä n. 2,5 %. Tästä saadaan siis tarvittavan puskurin suuruus siinä tilanteessa, että puskurin turvin halutaan välttää matalasuhdanteesta aiheutuva maksutason korottaminen.

Liitteessä 6 on kuvattu TEL-palkkasumman kasvuprosentin kehitys, kun palkkasumman aikasarja on päivitetty vuoteen 2005 asti. Kuvan perusteella voidaan todeta, että vuoden 1997 selvityksessä todetut päätelmät normaalista suhdannevaihtelusta olisivat edelleenkin perusteltuja ja siten myös suhdannevaihteluista johtuva puskurointitarve samantasoinen.

Nykyään tuota 2,5 %:n tasoa pidetään EMU-puskurin alarajana ja sen ylittävää EMU-puskuria on käytetty erilaisiin tarkoituksiin, mm. kuolevuusperustetäydennyksiin ja vanhuuseläkkeiden lisärahastointiin.

5 Tasausvastuun minimitasoa määrättäessä huomioon otettavat tekijät nykypäivän toimintaympäristössä

Työeläkeyhtiöiden toimintaympäristö on viimeisen vuosikymmenen aikana muuttunut mm. Euroopan Unioniin ja sen rahaliittoon liittymisen sekä sijoituskohteiden monipuolistumisen myötä. Muutokset ovat vaikuttaneet valuuttariskin häviämiseen rahaliittoon kuuluvien maiden välillä, pääomien vapaampaan liikkumiseen, eläkesijoitusten likviditeetin sekä Suomen talouden vakaampaan kehittymiseen. Äkkinäiset suhdannevaihtelut ovat ainakin tällä aikajänteellä selvästi tasaantuneet.

Viime vuosina myös itse työeläkejärjestelmä on muuttunut, kun mittavia lakimuutoksia on toteutettu. Viimeisimpinä muutoksina tulivat 1.1.2007 voimaan TyEL-laki sekä lakipaketti, jolla tavoitellaan sijoitusriskin lisäämisen avulla pitkällä tähtäimellä parempia sijoitustuottoja.

Tasausvastuun turvaavaa minimitasoa analysoitaessa on otettu huomioon eri aikoina erilaisia epävarmuustekijöitä. Tässä luvussa kartoitetaan, miten edellä mainitut muutostekijät ovat suoraan tai välillisesti vaikuttaneet minimitason tarpeeseen. Osa aiemmissa selvityksissä todetuista tekijöistä on yhä edelleen olemassa, joidenkin tekijöiden luonne tai suuruus ovat muuttuneet ja jotkut tekijät ovat poistuneet kokonaan. Uusia huomioitavia tekijöitä ei tällä kertaa noussut esille.

Seuraavissa kappaleissa esitettävät prosenttiluvut ovat suhteessa seuraavan vuoden tasauseläkemenoon¹.

5.1 Tammikuun eläkkeet

Tammikuun eläkkeet on maksettava eläkelaitoksista jo ennen vuoden vaihdetta, joten tätä varten tasausvastuuseen tulee varata runsas 8 % seuraavan vuoden tasauseläkemenosta [2]; [3]. Tämä ei sinällään ole epävarmuustekijä, mutta ko. määrä pitää varata tasausvastuuseen.

5.2 Eläkemenon arviointivirhe

Aiemmin on arvioitu, että tasauseläkemenon arviointivirhettä varten on varauduttava 2-3 %:n suuruisella puskurilla [3]. Eläketurvakeskukselta saatujen päivitettyjen tietojen perusteella arviointivirheiden suuruusluokka on edelleen ollut samaa tasoa, samoin siis tarvittava puskuri (liite 1).

Elinaikakerroin ja osaketuottosidonnainen lisävuokutusvastuu saattavat vaikeuttaa eläkemenon arviointia pitkällä aikavälillä. Nämä tekijät ovat kuitenkin varsin hyvin tiedossa ajatellen seuraavan vuoden tasauseläkemenoa ja siten niiden vaikutuksia ei tarvinne ottaa huomioon.

5.3 Työttömyysvakuutusrahaston maksun arviointivirhe

Työttömyysvakuutusrahasto maksaa vuosittain Eläketurvakeskukselle maksun, jolla katetaan eläke-etuuksissa työttömyys- ja koulutusajan huomioon ottamisesta aiheutuvaa vastuuta ja kuluja. Maksu lasketaan

¹ Vuonna 2005 tasauseläkemeno oli 15 % ja tasausvastuu 8 % palkkasummasta. EMU-puskurin osuus tasausvastuusta oli hieman alle puolet. Vanhuuseläkevastuu vuoden 2005 lopussa oli yhtä suuri kuin kyseisen vuoden palkkasumma.

Sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamana prosenttimääränä Työttömyysvakuutusrahaston saamista työttömyysvakuutusmaksuista. Eläketurvakeskus hyvittää saamastaan maksusta tietyn osan yksityisten alojen eläkelaitoksille tasauseläkemenon rahoittamiseen. Tämä pienentää työeläkemaksun tasausosalla rahoitettavaa osuutta ja siten kyseisen maksun suuruutta on arvioitava työeläkemaksun tasoa määrittäessä.

Työttömyysvakuutusrahaston maksuun liittyvään arviointivirheeseen on edelleen syytä varautua, vaikka viime vuosien tietojen perusteella puskurin tarve näyttäisi laskeneen 1 %:iin entisen 1-2 %:n sijaan [3], (liite 1).

5.4 Palkkasumman arviointivirhe

Palkkasumman arviointi on osoittautunut hyvin hankalaksi ja arvioiden tarkkuus on vaihdellut paljon vuosien kuluessa. Vuonna 1992 tehdyn tutkimuksen [2] mukaan keskimääräinen pitkän aikavälin arviointivirhe normaaleina vuosina oli ollut 4-8 %:n (palkkasummasta) suuruusluokkaa. Tämän ja jo käsillä olleen laman perusteella silloin nähty puskuritarve oli 10 % (tasauseläkemenosta). Vuoteen 1997 mennessä laman todelliset vaikutukset palkkasumman arviointiin oli voitu jo havaita täydessä mitassaan ja siten ko. vuonna tehdyissä minimitasen tarkasteluissa [3] palkkasumman arviovirheitä varten puskuritarpeen todettiin olevan 10-15 % tasauseläkemenosta riippuen siitä, miten syvään lamaan halutaan varautua.

Euroopan unioniin liittymisen myötä Suomen talouselämä ja siten myös palkkasumman kehitys on ollut merkittävästi vakaampaa. Ei edes maailmanlaajuisesti merkittävillä tapahtumilla, kuten syyskuun 11. päivän terroristi-iskulla tai Irakin sodalla ole ollut näkyviä vaikutuksia Suomen talouskehitykseen. Ns. Kiina-ilmiöllä lieene vaikutusta tulevaisuudessa, mutta vaikutukset ovat trendin omaisia ja siten eivät merkittävästi vaikuta palkkasumman arvioimiseen lyhyellä aikavälillä. Toisaalta mittavilla työmarkkinahäiriöillä kuten lakoilla, työsuluilla ja irtisanomisilla on yhä edelleen ennalta arvaamattomia vaikutuksia palkkasummaan ja näiden aiheuttamiin arviointivirheisiin on varauduttava. Viimeisten kymmenen vuoden aikana palkkasumman arviointivirheet ovat olleet pitkän aikavälin virheitä pienempiä, suurimmillaan 2-4 %:n (palkkasummasta) luokkaa, mikä tarkoittaa likimain samaa suuruusluokkaa olevaa vaikutusta tasausliikkeeseen (liite 1).

Vaikka normaalien vuosien arviointivirhe on selvästi pienentynyt, laman aiheuttamiin normaalia suurempiin virheisiin on kuitenkin tarpeen varautua. Tarvittavan puskurin suuruus riippuu siitä, miten syvään lamaan katsotaan olevan tarpeellista varautua. Palkkasumman optimistiset arviot 1990-luvun alun lamavuosina aiheuttivat sen, että tasauseläkkeistä n. 14 % nykyisellä maksutasolla mitattuna jouduttiin rahoittamaan tasausvastuusta [3], (liite 1). Tämän Suomessa valinneen 1990-luvun alun laman on todettu olleen sekä maailman laajuisesti että pitkälle historiaan menevin tarkasteluin poikkeuksellisen syvä. Siten niin syvään lamaan ei liene tarpeellista automaattisesti varautua nykyisissä olosuhteissa ja täten tulevaisuudessa riittävää puskurin tasoa palkkasumman arviointivirheiden suhteen voisi arvioida hieman alemmaksi aiemman 10-15 %:n sijaan. Mukaillen pitkän aikavälin arviovirhettä riittävä puskuri voisi olla 8-10 %.

5.5 Poistuneet epävarmuustekijät

5.5.1 Laman vaikutus maksujen suorittamiseen

Vuoden 1992 tarkasteluissa kirjaton, eläkkeiden maksuun likviditeetin myötä vaikuttavan epävarmuustekijän, vakuutusmaksujen suorittamisen lama-aikana todettiin jo vuoden 1997 analyysissä voitavan jättää haluttaessa huomioimatta [3]. Eläkelaitosten yleinen likviditeetti on parantunut edelleen, joten tätä epävarmuustekijää ei käytännössä enää ole.

5.5.2 Korkoriski

Koska laskuperustekorona ja rahastokorona (3 %) erotusta vastaavaa määrää sijoitustuotoista ei ole enää vuodesta 1997 lähtien käytetty tasauseläkkeiden rahoittamiseen, tätä riskiä varten aikoinaan todettua 5 %:n puskuritarvetta ei enää ole, kuten ei ollut vuoden 1997 selvityksessäkään.

5.5.3 Varautuminen rahastotäydennyksiin

Kuolevuuden alenemisen johdosta on toteutettu vanhuuseläkerahastojen täydentäminen vuosina 1986 (5,3 % vanhuuseläkevastuusta), 1996 (6,6 % vanhuuseläkevastuusta) ja 2001 (5,1 % vanhuuseläkevastuusta). 1986 ja 2001 täydennykset on rahoitettu TEL 12§:n mukaisesti tasausvastuusta. Koska vuonna 1996 toteutettu täydennys oli rahamäärältään suuri ja samaan aikaan rahastokorkoa pienennettiin, nämä muutokset yhdessä vaativat sen, että samalla rahastoituja eläkkeitä oli pienennettävä. Pienennys tehtiin kuitenkin niin, että rahastoitujen eläkkeiden pääoma-arvo säilyi.

Kuolevuus näyttää edelleen alenevan ja siten kuolevuusperustetäydennyksiä on tehtävä myös tulevaisuudessa. Vuoden 2007 alusta voimaan tulleet lakimuutokset (liite 8) muuttavat kuolevuusperustetäydennyksen rahoitusta kuitenkin siten, että vanhuuseläkerahastojen täydentäminen katetaan ensisijaisesti perustekorona ja rahastokorona erotusta eli eläkevastuiden täydennyskerrointa (1.1.2007 alkaen 2,46 %) vastaavalla tuotolla sekä osaketuottosidonnaisesta lisävarausvastuusta.

Tarkka täydennystarve ei ole helposti arvioitavissa. Tulevaisuuden sijoitusolosuhteet ja yhtiöiden vakavaraisuustilanteet ovat vielä vaikeammin ennustettavissa, samoin siis niistä johtuvat täydennyskertoimen suuruus ja osaketuottosidonnaisen lisävarausvastuun kehittyminen. Jotta tasausvastuun käytön tarpeesta tulevissa kuolevuusperustetäydennyksissä olisi saatu jonkinlaista osviittaa, Mikko Heikkilä teki simulointeja täydennyskertoimen ja osaketuottosidonnaisen lisävarausvastuun käyttäytymisestä 30 vuoden aikana. Simuloinneissa on oletettu, että kuolevuusperustetäydennyksiin käytetään ensin täydennyskerrointa vastaava tuotto ja jos se ei riitä, niin sen jälkeen loput tarvittavat varat otetaan osaketuottosidonnaisesta lisävarausvastuusta. Osaketuottosidonnaisen lisävarausvastuun alaraja on -10 % vakavaraisuuslaskennan mukaisesta vastuuvälästä. Kuolevuusperustetäydennyksistä on oletettu, että niitä tehtäisiin 5 vuoden välein. Lisäksi niiden osalta on käytetty kuolevuusperustejaoksen tämän

hetken arvioita, joiden mukaan keskimääräisen elinajan odotteen pidentyminen yhdellä vuodella merkitsee vanhuuseläkerahastoissa hieman yli 3 %:n täydennystarvetta ja seuraava täydennystarve tulisi ajankohtaiseksi aikaisintaan vuonna 2010 ja olisi suuruusluokaltaan hieman yli 1 mrd. euroa.

Simulointien tuloksista (liite 2) voidaan todeta, että eläkevastuiden täydennyskerrointa vastaava tuotto sekä osaketuottosidonnainen lisävakuutusvastuu näyttävät hyvin riittävän arvioitujen kuolevuusperustetäydennysten kattamiseen. Täten tulevaisuudessa tehtävien täydennysten rahoittamiseen tasausvastuuta ei enää tarvittaisi.

Muiden kuin vanhuuseläkevastuiden täydentämisen osalta lakiin ei tullut muutoksia eli ne rahoitettaisiin tulevaisuudessakin tasausvastuusta. Viimeisimmät merkittävät muut täydennykset tehtiin alkaneisiin työkyvyttömyyseläkevastuihin 80-luvulla. Näiden osalta laskuperusteet ovat myöhemmin saatettu sellaisiksi, että täydennystarvetta ei ole esiintynyt. Jos täydennystarvetta tulevaisuudessa ilmenee, on se sen verran pientä, että siihen ei tarvitse varautua puskuroinnilla.

Eläkeuudistuksen myötä vuonna 2009 tulee käyttöön elinaikakerroin, joka muuntaa ansaittuja eläkkeitä elinajanodotteen muutoksen mukaan. Rahastoituihin eläkkeisiin tällä ei kuitenkaan ole vaikutusta ja siten sillä ei ole vaikutusta kuolevuusperustetäydennystarpeeseen. Elinaikakertoimen pienentäessä ansaittuja eläkkeitä vaikutus näkyy suoraan tasauseläkkeiden pienenemisenä ja siten rahastointiasteen kasvamisena.

5.6 Yhteenveto minimitasosta

Jonkun edellä mainitun taloudellisen epävarmuustekijän toteutuminen ei poista tai vähennä toisten tekijöiden vaikutusta vaan ennemminkin matalasuhdanteiden aikana kaikkien tekijöiden realisoituminen on todennäköistä. Täten eri epävarmuustekijöitä varten varattavat puskurit on laskettava yhteen täysimääräisinä, jolloin saadaan tarvittavaksi tasausvastuun minimitasoksi 19-22 % (liite 7).

6 Tasausvastuun muita tehtäviä

Kuten kappaleessa 3 on todettu, tasausvastuuta on käytetty erilaisiin tarkoituksiin eri aikoina. Arviovirheitä ja tammikuun eläkkeitä varten tasausvastuulle on määrätty minimitaso ja suhdannevaihteluja varten on sovittu EMU-puskurin alarajasta. Näiden lisäksi nykyisessä työeläkejärjestelmässä tasausvastuun kautta rahoitetaan vanhuuseläkevastuiden täydentäminen, eläkeuudistuksen yhteydessä sovitut vanhuuseläkkeen lisärahastoinnit sekä tasoitetaan eläkelaitosten osaketuottosidonnaiset lisävakuutusvastuut vuosittain niin, että ne ovat jokaisella eläkelaitoksella saman suuruiset suhteessa vakavaraisuusrajan laskennassa käytettyyn vastuovelkaan. Lisäksi tasausvastuulla pyritään tasoittamaan sekä tasausmaksun että kokonaismaksun kehittymistä pitkällä aikavälillä. Näitä tasausvastuun rooleja tarkastellaan seuraavassa.

6.1 Vanhuuseläkerahastojen täydentäminen

Vuodesta 2000 lähtien perustekorona ja rahastokorona erotusta (2007 alkaen täydennyskerrointa) vastaava määrä sijoitustuotoista on käytetty vanhuuseläkerahastojen täydentämiseen rahastoinnin lisäämiseksi. Rahastojen täydentäminen tehdään kaikissa eläkelaitoksissa samansuuruusena suhteessa rahastoitujen vanhuuseläkkeiden määrään. Eläkelaitosten varsinaiset eläkevastuut (vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeiden vastaiset ja alkaneet vastuut), joiden perusteella täydennyskerrointa vastaava sijoitustuotto lasketaan, eivät kuitenkaan ole suhteessa samansuuruiset ja siten täydennykseen käytettävä rahamäärä ei välttämättä eläkelaitoskohtaisesti vastaa tehtävästä korotuksesta aiheutuvaa vanhuuseläkevastuiden kasvun määrää. Tämän vuoksi varat kulkevat vanhuuseläkevastuisiin tasausvastuun kautta, siten että täydennyskerrointa vastaavan tuoton ja vanhuuseläkevastuiden muutoksen erotus kustannetaan eläkelaitoksen tasausvastuusta, jos vanhuuseläkevastuiden muutos on suurempi ja varastoidaan laitoksen tasausvastuuseen, jos täydennyskerrointa vastaava tuotto on suurempi. Yli koko työeläkejärjestelmän tasausvastuuta ei käytetä täydennysten rahoittamiseen vaan sillä vain tasataan eläkelaitosten kantojen erilaisuudesta aiheutuvia poikkeamia suhteessa koko järjestelmään.

Vuoteen 2007 asti rahastotäydennykset on tehty samansuuruusina kaikkiin rahastoituihin vanhuuseläkkeisiin. Vuodesta 2007 lähtien täydennykset kohdennetaan ikääntyneimpiin ikäluokkiin eli yli 54-vuotiaiden rahastoihin. Koska eläkelaitosten kantojen ikärakenteet ovat erilaiset, tämä muutos lisää edellä kuvattua täydennykseen käytettävän rahamäärän ja vanhuuseläkevastuiden muutoksen eroavuutta ja siten tasausvastuiden erilaista kehittymistä.

6.2 Lisärahastoinnit

Vuoden 2005 eläkeuudistusta tehtäessä sovittiin 7,5 %:n (palkkasummasta) lisärahastoinnista vuoden 2013 loppuun mennessä. Lisärahastointi toteutetaan tasausmaksun kautta ja siten kertyneet varat varastoidaan ensin tasausvastuuseen. Sovituin ajankohdin varat siirretään vanhuuseläkevastuisiin korottamalla vanhuuseläkkeiden rahastoituja osia ja rahoittamalla tämä korotus tasausvastuusta.

6.3 Osaketuottosidonnaisen lisävuutusvastuun tasaaminen eläkelaitosten kesken

Vuoden 2007 alusta eläkelaitosten vastuuvélkaan tuli uusi osa, osaketuottosidonnainen lisävuutusvastuu. Kyseinen osa puskuroi eläkelaitosten osaketuottojen heilahteluita. Osaketuottosidonnaisen lisävuutusvastuun määrä on oltava kussakin eläkelaitoksessa sama suhteessa vakavaraisuusrajan laskennassa käytettävään vastuuvélkaan. Koska vastuuvélka kehittyy eri tahdissa eri eläkelaitoksissa, tasataan osaketuottosidonnainen lisävuutusvastuu tasausvastuun kautta hieman samaan tapaan kuin vanhuuseläkevastuiden täydentäminenkin (kappale 6.1) eli tasausvastuun määrä yli koko järjestelmän pysyy samana. Tasausvastuulla siis vain tasataan eläkelaitosten välisiä poikkeamia keskimääräisestä.

6.4 Kokonaismaksun tasainen kehittyminen pitkällä aikavälillä

Tasauseläkkeiden rahoittamiseen tarvittava tasausmaksutulo riippuu suoraan kunakin vuonna maksettavasta tasauseläkemenosta. Koska työeläkemaksut ja siten myös tasausmaksu määrätään suhteessa palkkasummaan, on tasausmaksutulo riippuvainen palkkasumman kehityksestä. Palkkasumma ja tasauseläkemenot eivät kuitenkaan kehity samalla tavalla. Täten työeläkemaksun herkimmin muuttuva osa on tasausosa. Koska se on myös työeläkemaksun selvästi suurin osa, tarvittavan tasausmaksun tason heilahdukset näkyvät heti myös koko työeläkemaksussa. Kuitenkin suomalaisten yritysten eli työeläkemaksujen maksajien kannalta maksun tasainen kehittyminen on suotavaa. Täten tasausvastuulla pyritään tasaamaan tasausmaksun ja siten koko työeläkemaksun kehittymistä. Eläketurvakeskus tekee ennusteita eläkemenosta, jokaisesta sen osasta erikseen, ja palkkasummasta. Näitä ennusteita hyväksikäyttäen pyritään maksun taso määräämään niin, että suuria vuosittaisia muutoksia maksuun ei pääsisi muodostumaan. Tasausvastuun EMU-puskuriosa otettiin käyttöön juuri tämän taseisen kehittymisen varmistamiseksi lyhyellä aikavälillä.

Tulevina vuosina suuret ikäluokkamme jäävät eläkkeellä ja heille maksetaan eläkettä seuraavien vuosikymmenten ajan. Seuraavan 20 vuoden aikana eläkemenon on ennustettu kasvavan 12 % -yksikköä suhteessa palkkasummaan [5, s. 34], mikä tietäisi 6 % -yksikön nousua maksutasoon. Osin tähän maksutason nousupaineeseen on jo reagoitu kappaleessa 6.1 mainitulla muutoksella vanhuuseläkerahastojen täydentämisessä (liite 8). Kun täydentäminen kohdistetaan yli 54-vuotiaiden rahastoihin, vapautuu täydennys maksettavina rahastoituna eläkkeinä nopeammin ja siten maksettavien eläkkeiden tasausosa pienenee. Tämä ei kuitenkaan yksin riitä vaan työeläkemaksujen maksutasoa on nostettava. Jotta maksutason kehittyminen olisi tasaista eikä se tulevaisuudessakaan nousisi kestäättömän korkeaksi, tavoiteltavaa olisi kerätä EMU-puskuriin varoja, joita voitaisiin myöhemmin vuosina sieltä purkaa tasauseläkkeiden rahoittamiseksi.

Liitteessä 3 on kuvattu EMU-puskurin käyttäytymistä erilaisilla maksutaso-oletuksilla. Skenaarioissa vaihdellaan sitä, millä aikajaksolla ja minkä verran maksutaso määrätään korkeammaksi kuin olisi tarpeen saman vuoden tasauseläkemenoa varten. Tällä ylimääräisellä maksulla ensin kasvatetaan EMU-puskuria ja sen jälkeen puskuria aletaan käyttää maksutason hillitsemiseksi. Liitteen 3 kuvissa on oletettu, että tasausvastuun minimitaso olisi nykyinen eli 30 % ja EMU-puskurin alaraja 2,5 %.

Liitteessä 4 olevat skenaariot ovat muuten samoin oletuksien kuin liitteessä 3, mutta siinä on VT min 20 % -käyrässä oletettu tasausvastuun minimitason olevan tämän työn johtopäätöksiin perustuen 20 %.

Kohdassa 5 esitettyjen tarkasteluiden pohjalta voidaan todeta, että tasausvastuun minimitaso on nykyiseen työeläkejärjestelmän toimintaympäristöön nähden hyvin turvaavasti mitoitettu. Turvaavuus on merkittävä periaate työeläkejärjestelmässä, mutta sekin on syytä rajoittaa tarpeiden mukaan. Näyttäisi siis siltä, että turvaavuutta voisi tässä yhteydessä tarkastella uudelleen ja laskea minimitasovaatimusta 20 %:iin seuraavan vuoden tasauseläkemenosta.

Maksettavien tasauseläkkeiden aiheuttamasta kasvavasta eläkemenosta on pystyttävä huolehtimaan myös tulevaisuudessa. Kohdassa 6.4 esitetyllä tavalla varojen kerääminen EMU-puskuriin on työeläkemaksujen järkevän kehityksen ja siten myös tulevaisuuden työnantajien talouden kannalta välttämätöntä. Tasausvastuun minimitason alentaminen vapauttaisi tasausvastuuseen jo kerättyjä varoja tasausvastuun EMU-puskuriosaan ja siten antaisi hieman lisää liikkumavaraa maksutason tulevien vuosien nostopaineille.

Lähdeluettelo:

- [1] AL-E 27.4.1982: Muistio Tasausrahasto
- [2] Laskuperustejaos / Taisto Lassila / EKK 20.3.1992: Muistio Tasausvastuun minimitasosta
- [3] Laskuperustejaos 9.6.1997: Muistio Tasausvastuun minimitaso
- [4] Laskuperustejaos 8.8.1997: Muistio Työeläkejärjestelmä ja EMU-puskuri
- [5] Peter Biström, Tapio Klaavo, Ismo Risku ja Hannu Sihvonen 2004: Eläkemenot, -maksut ja -rahastot vuoteen 2075. Eläketurvakeskuksen raportteja 36
- [6] Sosiaali- ja terveysministeriön Vakuutusosasto 13.5.1992: Sosiaali- ja terveysministeriön määräys 45/411/92

Aikasarjoja arviovirheistä

(milj. €)

Tasauseläkemeno (EA+EB)

Vuosi	Toteuma	Ennuste vuonna v-1	arviovirhe	vaikutus tasausvastuuseen *
2005	5 971,80	6 015,25	0,7 %	
2004	5 720,05	5 838,85	2,1 %	2,0 %
2003	5 460,55	5 529,35	1,3 %	1,2 %
2002	5 150,70	5 056,17	-1,8 %	-1,7 %
2001	4 755,12	4 668,30	-1,8 %	-1,7 %
2000	4 335,70	4 278,87	-1,3 %	-1,2 %
1999	4 074,90	4 085,77	0,3 %	0,3 %
1998	3 824,40	3 845,79	0,6 %	0,5 %
1997	3 602,42	3 505,54	-2,7 %	-2,5 %
1996	3 315,32	3 560,71	7,4 %	6,8 %
1995	3 135,53	3 170,17	1,1 %	1,0 %
1994	2 998,12	3 042,69	1,5 %	1,4 %
1993	2 820,01	2 841,03	0,7 %	0,7 %
1992	2 736,25	2 718,09	-0,7 %	-0,6 %
1991	2 498,43	2 466,14	-1,3 %	-1,2 %
1990	2 200,07	2 202,76	0,1 %	0,1 %

Työttömyysvakuutusrahaston maksu (laitososuus)

Vuosi	Toteuma	Ennuste vuonna v-1	arviovirhe	vaikutus tasausvastuuseen *
2005	336,36	279,20	-17,0 %	
2004	303,16	263,40	-13,1 %	0,7 %
2003	270,77	245,60	-9,3 %	0,4 %
2002	240,22	235,46	-2,0 %	0,1 %
2001	211,56	214,78	1,5 %	-0,1 %

Palkkasumma S_v

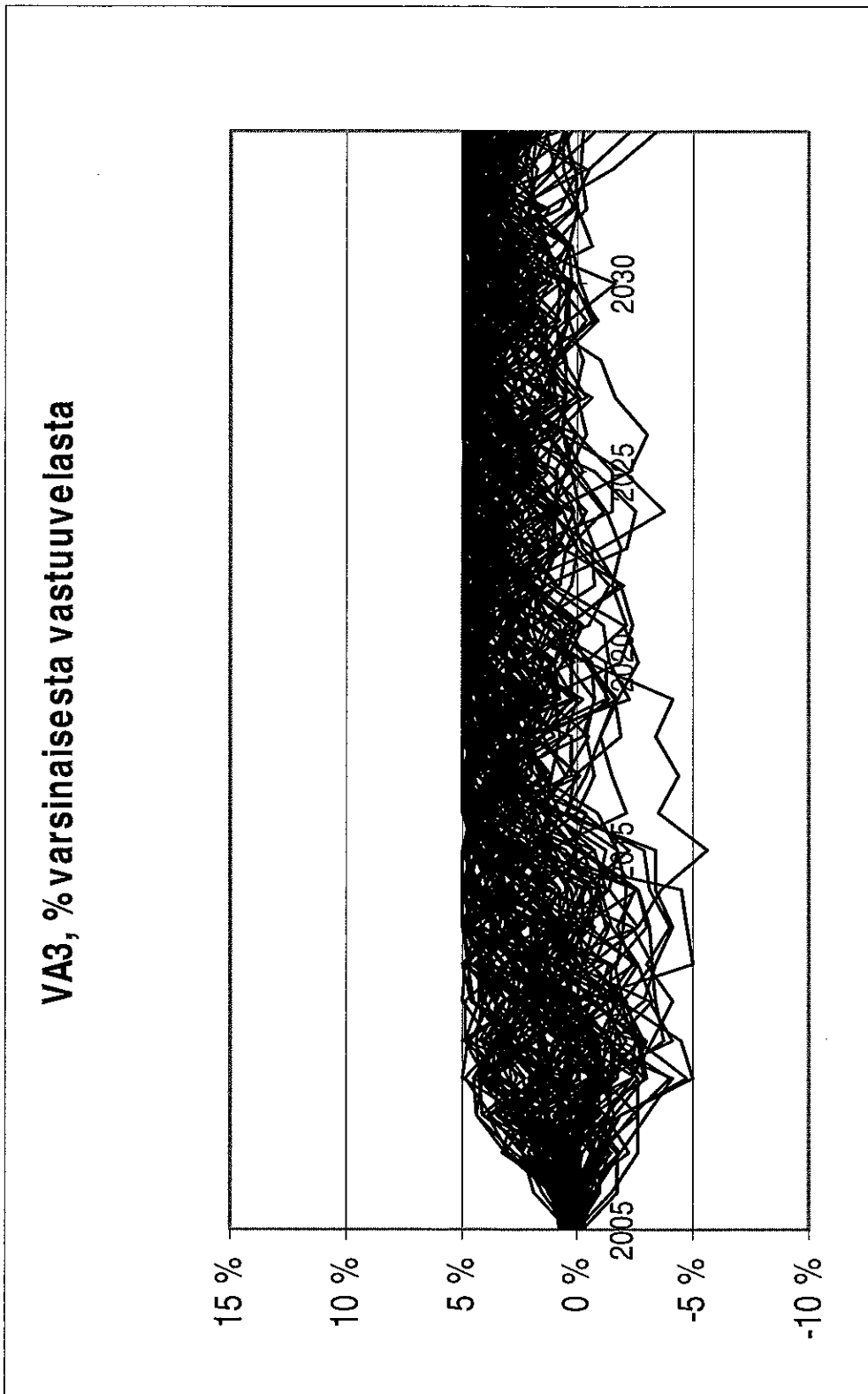
Vuosi	Toteuma	Ennuste vuonna v-1	arviovirhe	vaikutus tasausvastuuseen * **
2005	40 676,93	40 190,40	-1,2 %	
2004	38 436,10	38 358,00	-0,2 %	0,2 %
2003	36 971,00	37 597,00	1,7 %	-1,8 %
2002	35 877,10	36 475,31	1,7 %	-1,8 %
2001	34 898,90	34 429,41	-1,3 %	1,5 %
2000	32 533,60	30 905,20	-5,0 %	5,5 %
1999	30 084,28	29 079,36	-3,3 %	3,7 %
1998	28 366,58	27 165,88	-4,2 %	4,7 %
1997	25 664,97	25 296,14	-1,4 %	1,6 %
1996	24 098,81	24 953,71	3,5 %	-3,8 %
1995	22 643,65	22 813,85	0,8 %	-0,8 %
1994	20 749,51	19 481,38	-6,1 %	6,5 %
1993	19 783,10	22 383,29	13,1 %	-14,0 %
1992	21 495,93	22 174,06	3,2 %	-3,9 %
1991	23 418,32	25 691,71	9,7 %	-13,4 %
1990	23 869,74	23 187,73	-2,9 %	4,4 %

* virhe suhteessa seuraavan vuoden tasauseläkemenoon, negatiivinen luku tarkoittaa tasausvastuun käyttötarvetta

** palkkasummavirheen vaikutus laskettu vuoden 2006 keskimääräisellä tasausmaksu%:lla

Simulointitulokset kuolevuusperustettäydennysten vaikutuksista

Tässä on kuvattu osaketuottosidonnaisen lisävarausvastuun käyttäytyminen, kun oletetut kuolevuusperustettäydennykset on tehty ensin perinteisistä iv-korotuksista (ei huomioitu edes VA3:n 5%:n ylitystä) ja sen jälkeen osaketuottosidonnaisesta lisävarausvastuusta. Simuloinnin mukaan osaketuottosidonnainen lisävarausvastuu ei käy lähelläkään minimitasoaan (-10 %).

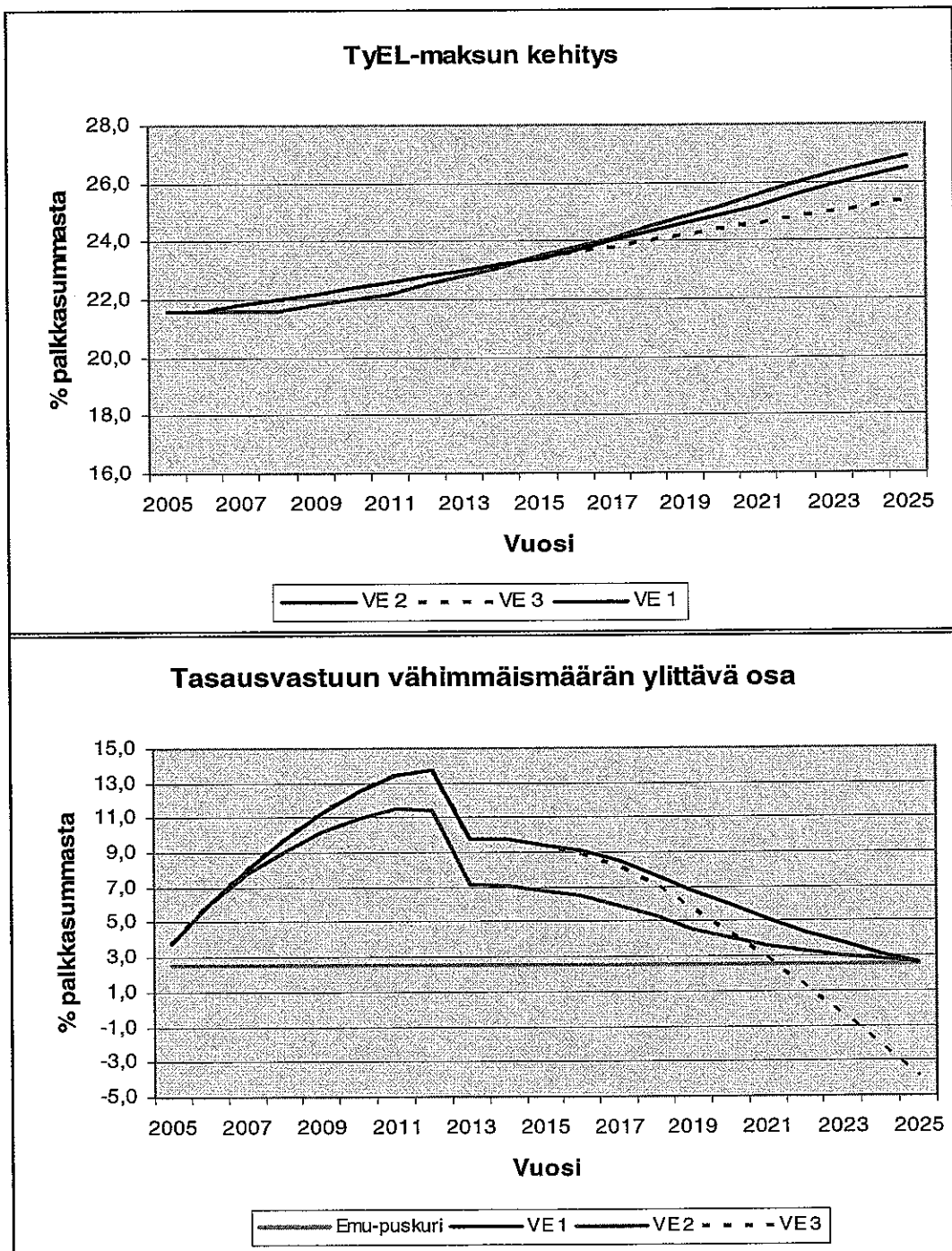
TyEL-maksutason kehitys

Eläketurvakeskus 13.10.2006

Oletukset

- Vuonna 2013 tehdään loput 4,2 % sovitusta 7,5 %:n lisärahastoinnista (tekninen yksinkertaistus)
- Vaihtoehto VE1:ssä TyEL-maksua nostetaan tasaisesti, alkuvuosina 0,2 % -yksikköä
- Vaihtoehto VE2:ssa TyEL-maksu pidetään nykytasolla vuosina 2007-2008, jonka jälkeen nostetaan tasaisesti, alkuvuosina 0,2 % -yksikköä
- Vaihtoehto VE3:ssa TyEL-maksua nostetaan vuosittain 0,2 % -yksikköä koko ennustejakson ajan

Tasausvastuun vähimmäismäärällä tässä tarkoitetaan samaa kuin muualla työssä tasausvastuun minimitasolla. EMU-puskuria esittävä suora kuvaa EMU-puskurin alarajaa.

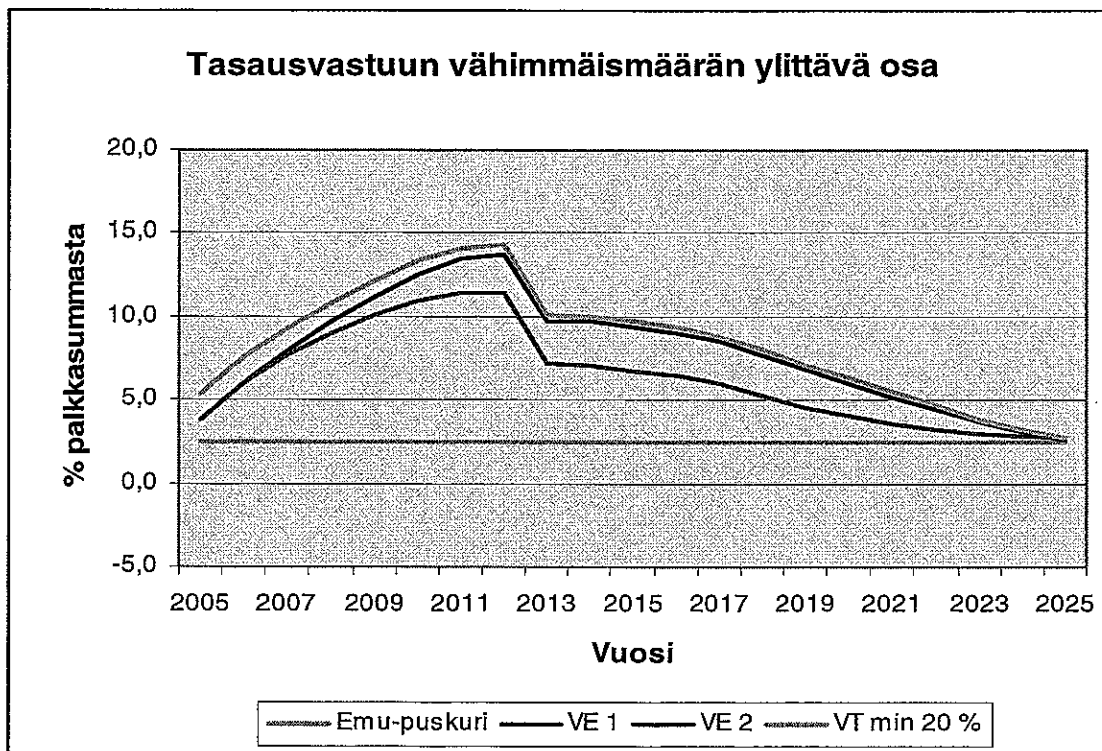
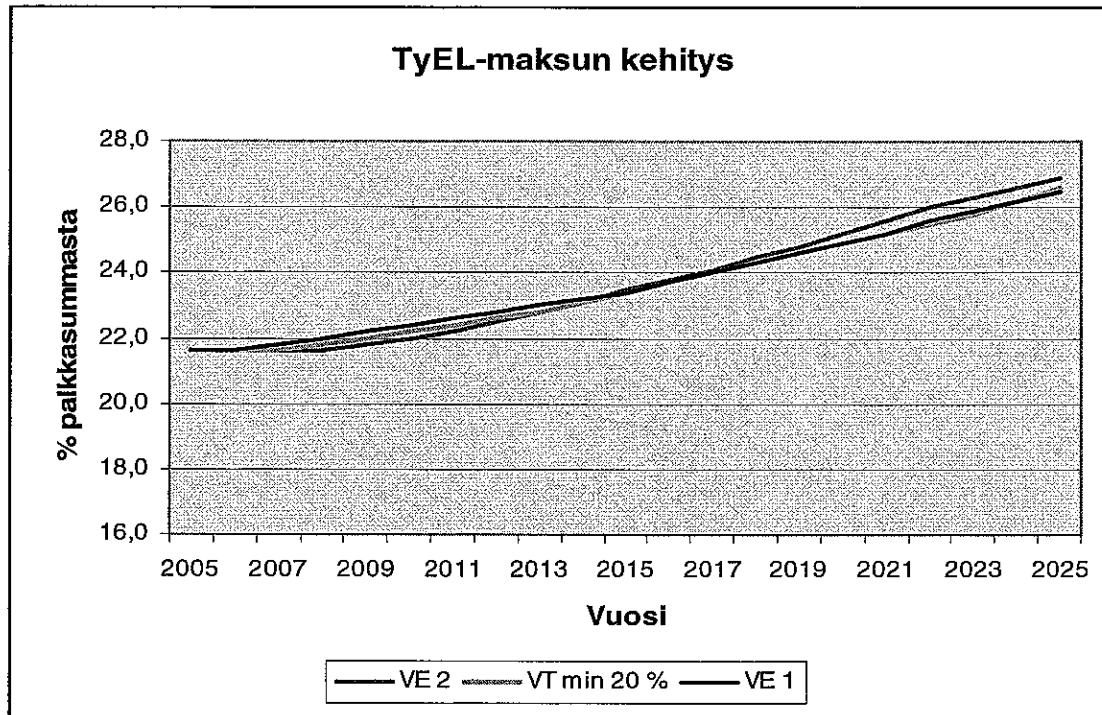

TyEL-maksutason kehitys minimitason alentuessa

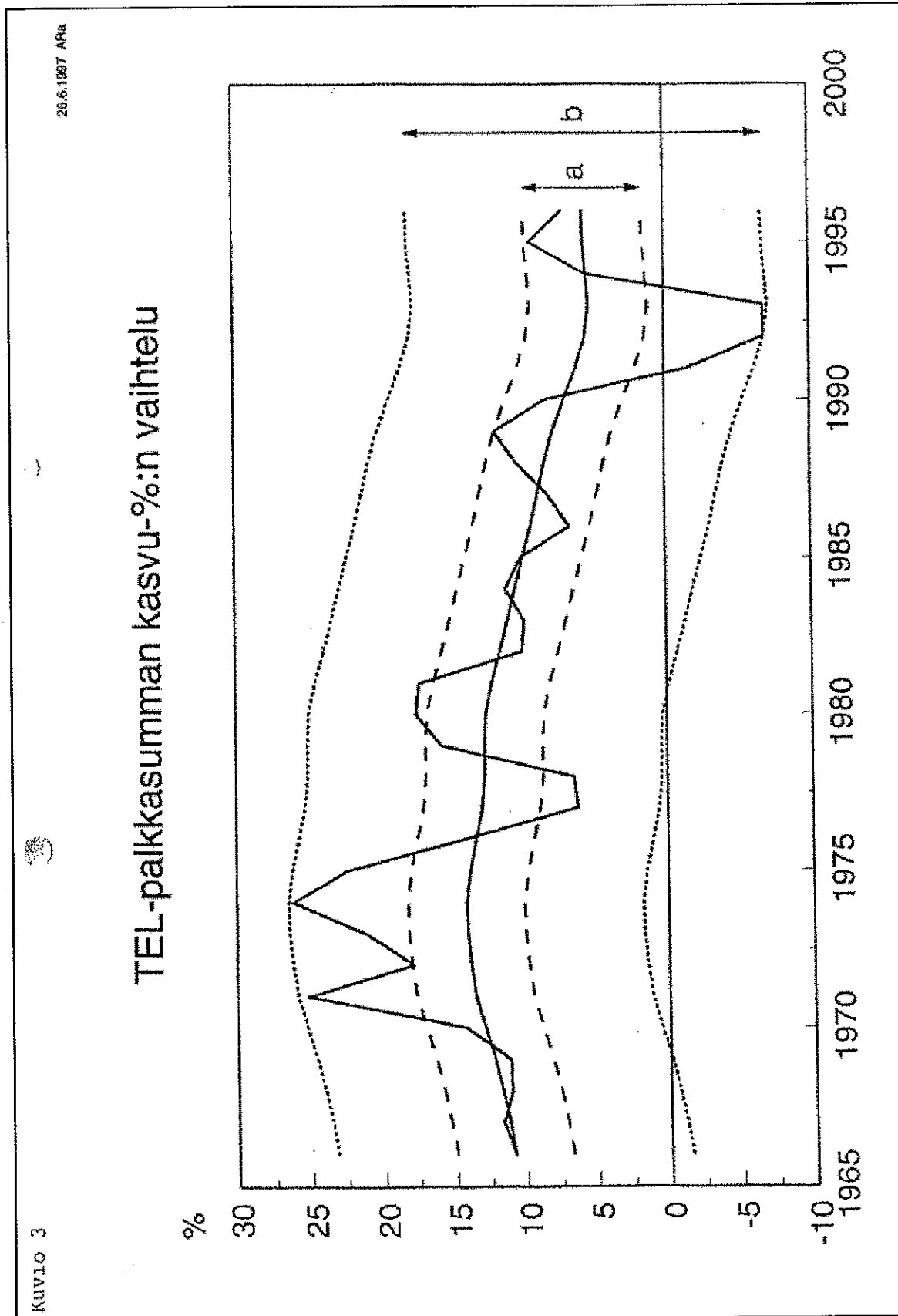
Oletukset

- VE1 ja VE3 kuten yllä
- VT min 20 %:ssa tasausvastuun minimitaso on 20 % seuraavan vuoden tasauseläkemenosta

Tasausvastuun vähimmäismäärällä tässä tarkoitetaan samaa kuin muualla työssä tasausvastuun minimitasolla. EMU-puskuria esittävä suora kuvaa EMU-puskurin alarajaa.

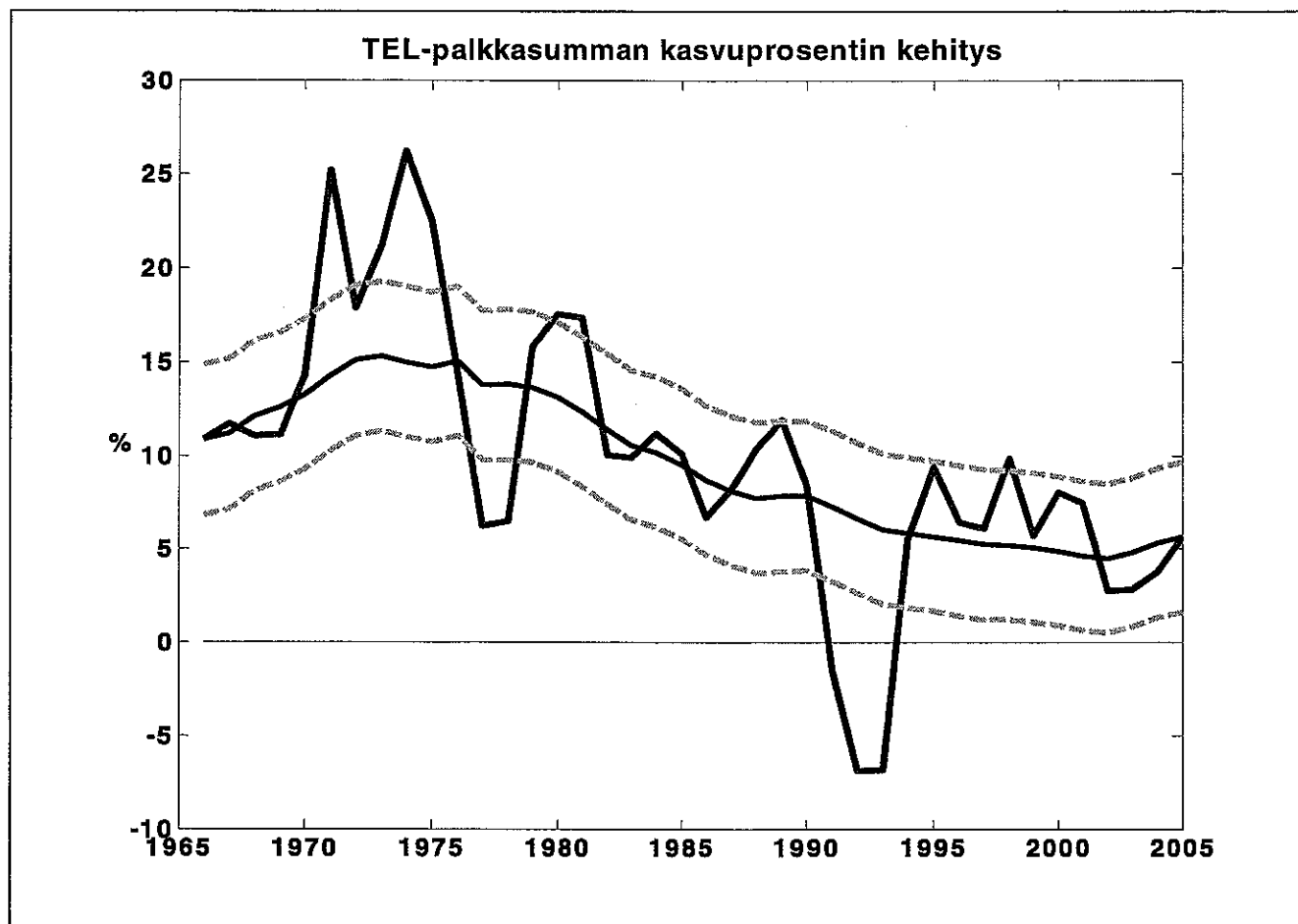

Vaihteluväli a kuvaa palkkasumman muutoksen heilahtelua normaalin suhdannekierron aikana ja vaihteluväli b kyseistä heilahtelua työeläkelakien koko historian aikana [4].

Liite 6

Tässä on kuvattu TEL-palkkasumman kasvuprosentin kehitystä, kun palkkasumman aikasarja on päivitetty vuoteen 2005 asti (vrt. liite 5). Katkoviivat kuvaavat ± 4 % -yksikön poikkeamaa trendin mukaisesta kehityksestä.

Tekijät, joista tasausvastuun minimitaso koostuu. Vertailussa ovat edellisen, vuonna 1997 tehdyn tutkimuksen tulokset [3] ja tämän työn tulokset.

Tasausvastuun minimitasoon vaikuttavat puskuritarpeet

% seuraavan vuoden tasauseläkemenosta

	1997	2007
tammikuun eläkkeet	8 %	8 %
eläkemenon arviointivirhe	2 - 3 %	2 - 3 %
TVR-maksun arviointivirhe	1 - 2 %	1 %
palkkasumman arviointivirhe	10 - 15 %	8 - 10 %
kuolevuusperustetäydennys	10 %	-
yhteensä	31 - 38 %	19 - 22 %

Annettu Helsingissä 8 päivänä joulukuuta 2006

Laki

työntekijän eläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 19 päivänä toukokuuta 2006 annetun työntekijän eläkelain (395/2006) 170 §:n 1 momentti, 171 §:n otsikko ja 201 § sekä

lisätään 168 §:ään uusi 2 ja 3 momentti sekä 171 §:ään uusi 2—4 momentti seuraavasti:

168 §

Laskuperusteiden laatiminen

Vastuuvelan ja eläkevastuun laskuperusteisiin on sisällyttävä osaketuottosidonnaista lisävuutusvastuuta koskevat perusteet. Laskuperusteet on laadittava siten, että osaketuottosidonnainen lisävuutusvastuu voi vähentää eläkelaitoksen vastuuvelkaa tai eläkevastuuta enintään määrällä, joka on 10 prosenttia eläkelaitoksen vakavaraisuusrajan laskemisesta ja vastuuvelan kattamisesta annetun lain (1114/2006) 10 §:n 2 momentissa tarkoitetusta vastuuvelasta. Osaketuottosidonnaisen lisävuutusvastuun on oltava kussakin eläkelaitoksessa yhtä suuri suhteessa edellä sanottuun vastuuvelkaan. Osaketuottosidonnaisen lisävuutusvastuun vuotuisen muutoksen perusteena on osakkeiden keskimääräisen vuosituoton mukainen osuus eläkelaitoksen vakavaraisuusrajan laskemisesta ja vastuuvelan kattamisesta annetun lain 10 §:n 2 momentissa tarkoitetun vastuuvelan kymmenesosasta. Vuotuista muutosta koskeva tarkastelu tehdään ennen 170 ja 171 §:n soveltamisesta mahdollisesti seuraavaa vähennystä. Laskuperusteisiin on sisällytettävä osaketuottosidonnaisen lisävuutusvastuun suhteellista osuutta koskeva vuotuinen tasaaminen eläkelaitosten kesken osana 179 §:n mukaisten kustannusten selvittelyä. Jos osaketuottosidonnainen lisävuutusvastuu alittaa tasaamisen jälkeen edellä sanotun 10 prosentin alarajan, täydennetään alitus kunkin eläkelaitoksen osittamatonta lisävuutusvastuuta tai lisävuutusvastuuta vähentämällä.

Osakkeiden keskimääräisellä vuosituottoprosentilla tarkoitetaan tämän lain mukaista toimintaa harjoittavien eläkelaitosten ja merimieseläkekassan eläkelaitoksen vakavaraisuusrajan laskemisesta ja vastuuvelan kattamisesta annetun lain 6 §:ssä tarkoitetun IV sijoitusryhmän 1 kohtaan luokiteltujen sijoitusten keskimääräistä vuosituottoa vähennettynä yhdellä prosenttiyksiköllä. Keskimääräistä vuosituottoa laskettaessa yhden eläkelaitoksen osuus edellä tarkoitetuista sijoituksista voi olla enintään 15 prosenttia. Keskimääräisen vuosituottoprosentin laskee Eläketurvakeskus eläkelaitosten antamien tietojen perusteella.

170 §

Vastuuvelan laskuperusteiden muuttaminen

Jos vastuuvelan tai eläkevastuun laskuperusteita muutetaan 168 §:n vaatimusten johdosta siten, että eläkkeistä ja kattuneista eläkeoikeuksista aiheutuvan vastuun määrä kasvaa, tästä aiheutuvat kustannukset sisällytetään 179 §:ssä tarkoitettuihin työeläkelaitosten yhteisesti vastattaviin kustannuksiin. Jos kuitenkin muutos kohdistuu vanhuuseläkkeitä varten laskettavan vastuuvelan tai eläkevastuun laskuperusteisiin, muutoksesta aiheutuvat kustannukset katetaan ensisijaisesti vähentämällä 168 §:n 2 momentissa tarkoitetun osaketuottosidonnaisen lisävuutusvastuun määrää tai varoilla, jotka muutoin olisi käytettävä 171 §:ssä tarkoitettuun rahastoinnin lisäämiseen.

171 §

Vanhuuseläkevastuun täydentäminen

Jos eläkelaitosten osaketuottosidonnaisten lisävakuutusvastuiden yhteismäärä on suurempi kuin viisi prosenttia niiden eläkelaitoksen vakavaraisuusrajan laskemisesta ja vastuuvelan kattamisesta annetun lain 10 §:n 2 momentissa tarkoitettujen vastuuvelkojen tai eläkevastuiden yhteismäärästä, on ylittävä osuus käytettävä tämän pykälän 1 momentissa tarkoitettujen rahastoitujen osien täydennyksiin.

Tässä pykälässä tarkoitetut täydennykset voidaan kohdistaa erilaisina eri ikäluokkien vastaisten ja alkaneiden vanhuuseläkkeiden rahastoituihin osiin siten, että vakuutusmaksutason kehitys muodostuu pitkällä aikavälillä tasaiseksi.

Edellä 2 ja 3 momentin mukaisiin täydennyksiin tarkoitettuja varoja voidaan käyttää 170 §:n mukaisten vanhuuseläkkeitä varten laskettavan vastuuvelan tai eläkevastuun laskuperustemuutoksista aiheutuvien kustannusten kattamiseen.

201 §

Tiedot vanhuuseläkevastuiden täydentämiseksi

Eläketurvakeskuksella on oikeus määräämässään ajassa ja muodossa salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä saada eläkelaitokselta 171 §:n 1 momentin mukaisen eläkevastuun täydennyskertoimen laskemiseksi tarvittavat tiedot eläkelaitoksen vastuuvelasta tai eläkevastuusta ja toimintapääomasta sekä 168 §:n 3 momentin mukaisen keskimääräisen vuosituottoprosentin laskemiseksi tarvittavat tiedot eläkelaitoksen vakavaraisuusrajan laskemisesta ja vastuuvelan kattamisesta annetun lain 6 §:ssä tarkoitetun IV sijoitusryhmän 1 kohtaan luokiteltujen sijoitusten määrästä ja tuotosta.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2007. Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Tämän lain tullessa voimaan 168 §:n 2 momentissa tarkoitetun osaketuottosidonnaisen lisävakuutusvastuun määrä on nolla. Osaketuottosidonnaisen lisävakuutusvastuun vuotuista muutosta laskettaessa käytetään kymmenesosan asemasta vuonna 2007 lukua 0,02, vuonna 2008 lukua 0,04, vuonna 2009 lukua 0,06 ja vuonna 2010 lukua 0,08.

HE 77/2006

StVM 31/2006

EV 152/2006

Helsingissä 8 päivänä joulukuuta 2006

Tasavallan Presidentti
TARJA HALONEN

Sosiaali- ja terveysministeri
Tuula Haatainen